

Бацькаўшчына. У пошуках страчанага

ВІЦЕБСК МАСТАЦКІ

Штораз, збіраючыся ў Віцебск, узгадваю сваю даўнюю сустрэчу з мастаком Пятром Явічам (1918–2008), углядаюся ў здымак, які ён падараваў: мастаку пазіруе знакіміты беларускі партызан Мінай Шмыроў...

Ведаю, што ў Пятра Явіча была даўняя мара — пакінуць роднаму гораду напісаныя на працягу многіх дзесяцігоддзяў палотны. Віцебск — сапраўды горад мастакоў і паэтаў...

Пётр Максавіч Явіч, чые творы знаходзяцца не толькі ў музеях і галерэях Беларусі, а яшчэ і ў Траццякоўскай галерэі, — адзін з апошніх вучняў Юдэля Пэна, легендарнага віцебскага жывапісца, які заснаваў у горадзе на Дзвіне адмысловую мастацкую школу. Працавала прыватная школа-майстэрня Пэна ў 1898—1918 гады. Звычайна мастак набіраў ад 10 да 25 дзетак. У праграму заняткаў уваходзілі маляванне з натуры, маляванне геаметрычных прадметаў, арнаменту і гіпсавых фігур, работа на пленэры. У 1907 і 1914 гадах адбыліся выстаўкі

прац Ю. Пэна і яго вучняў. У школе займаліся Заір Азгур, Марк Шагал, Саламон Юдовін, Якаў Мінін... Вучні майстра, без якога нельга ўявіць гісторыю беларускага мастацтва, разышліся па ўсім свеце. І сярод іх першай зоркай, канешне ж, — вядомы ўсяму свету Марк Шагал. Многія віцебскія адрасы канца XIX — пачатку XX стагоддзя звязаны з імем гэтай славуці. А многія работы

Шагала — партрэт Віцебска, няхай сабе і са сваімі прадумкамі, фантазіямі, усё ж такі партрэт горада, які мы адкрываем і на старых паштоўках. Вядомы нам па іх выявах Віцебск — гэта і Віцебск цэлага атрада мастакоў, якія авалодвалі азамі майстэрства ў мясцовым мастацкім вучылішчы.

У розныя гады яно называлася па-рознаму. Напрыклад, скульптар Заір

Від на цэнтральную частку горада (пач. XX ст.).

Фантан на Губернатарскім бульвары (пач. XX ст.).

светопаглядзе Віцебск. Маляючы сваіх «Плытагонаў», відавочна, думаў пра горад свайго творчага сталення і народны мастак Беларусі Валянцін Волкаў. Ён выкладаў у Віцебску ў 1920-я... У 1925—1930 гадах вучыўся ў мастацкім тэхнікуме яго сын, славуці кніжны графік Анатоль Волкаў. Нейк падчас адной з сустрэч зайшла размова з Сяргеем Анатольевічам Волкавым — сынам і унукам вядомых майстроў, — размова пра Віцебск, яго адметнасць і гісторыю выяўленчага мастацтва Беларусі.

— Нездарма ж і цяпер мастацтвазнаўцы, аглядаючы творчую спадчыну Волкавых, пішуць пра

і вынік навучання ў Віцебскім мастацкім тэхнікуме, ля вытокаў якога стаяў разам з М. Керзіным і В. Волкаў».

А я дадаю ў нашу размову і тое, што старажытны горад хвалюе і самога Сяргея Волкава як графіка, кніжнага ілюстратара. Мастак пагаджаецца з такой высновай.

У Віцебску ў другой палове 1920-х гадоў працаваў цікавы графік Зіновій Гарбавец. Выкладаў у мастацкім вучылішчы і педагогічным тэхнікуме. Стварыў цыкл гравюр на дрэве, прысвечаных гораду. Вядомыя архітэктурныя пейзажы Зіновія Гарбаўца «Віцебск» і «Вадакачка ў Віцебску», партрэт віцебскага мастацтвазнаўца І. Фурмана. У 1927 годзе пачыла свет і кніга З. Гарбаўца «Гравюры на дрэве».

Калі ўжо зайшла размова пра 1920-я гады, то згаданы Марк Шагал, які пасля вядомых кастрычніцкіх падзей знаходзіўся пад уплывам рэвалюцыйных перакананняў, стварыў мастацкую школу «новага рэвалюцыйнага ўзору». Яна дзейнічала ў 1919—1923 гады. Існаваў некаторы час пры школе і музей сучаснага мастацтва. Фонд налічваў болей як 120 твораў авангардыскага характару — работы Д. Бурлюка, П. Канчалюскага, М. Ларыёнава, Н. Альтмана і іншых майстроў «новай генерацыі». Права на эксперымент, пошукі новага Віцебск адстойваў ва ўсе часы. У 1920—1923 гады дзейнічала арганізацыя «Сцвярджалінікі новага мастацтва». Пройдуць дзесяцігоддзі — і ў Віцебску 1980—1990-х свае новыя праекты будзе рэалізоўваць арыгінальны мастак Аляксандр Дасужаў. Пра змест яго вышукаў гавораць ужо самі назвы палотнаў: «На дзень нараджэння «Квадрата», «ПЛІП 22 (Восеньскае раўнадзенства)», «ПЛІП-аб'ект (Час)», «ПЛІП 252 (Дзень ікс)»...

Разв'тваючыся з Віцебскам мастацкім, я думаю пра тое, што выдатным праектам унаўлення гістарычнай памяці мог бы стаць альбом старых паштовак, дзе поруч з выявамі фатаграфічнага кшталту былі б паказаны мастакоўскія ўражанні пра Віцебск пачатку — першай паловы XX стагоддзя. Чаму б і не?..

Кастусь ЛЕШНИЦА.

Старыя паштоўкі з калекцыі лаўрэата Прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» Уладзіміра Ліхадзедава.

Смаленская вуліца і Каменны мост (пач. XX ст.).

Азгур паспеў павучыцца і ў Віцебскім мастацка-праектным інстытуце, і ў Віцебскім мастацкім тэхнікуме. А выкладаў тады, у 1920-я, скульптуру ўраджэнец Санкт-Пецярбурга Міхаіл Аркадзевіч Керзін. Пазней ён пакіне Віцебск, вернецца ўжо ў Ленінград. Але беларускі горад на доўга застаецца ў памяці Керзіна. Як і мастак пакіне ў Віцебску нямала сваіх слядоў. Дарэчы, і званне заслужанага дзеяча мастацтваў Керзіну прысвоіць у Беларусі.

Віцебск мастацкі — гэта і лёсы жывапісцаў, графікаў, скульптараў, майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, сцэнографу Монаса Манасзона, Мікалая Міхалапа (гэта ён стварыў у Віцебскім тэхнікуме керамічнае аддзяленне ў 1925 годзе), Аляксандра Мазалева, Залмана Марынгофа, Міхаіла Навумава, Віктара Лук'янава, Міхаіла Міхайлава, Валерыя Лябедзькі, Уладзіміра Напрэенкі, Наталлі Лісоўскай, Валерыя Магучага, Аляксандра Мядзвецкага, Віктара

Сувенірная паштоўка (пач. XX ст.).

Міхайлоўскага, Яўгена Нікалаева, Альберта Някрасава, Васіля Несцяранкі, Мікалая Обрава, Аляксандра Падалінскага... Безліч імёнаў! Школа магутнага гарту! Не, нават некалькі школ! Пакаленні і пакаленні творцаў, якія прыйшлі ў вялікае мастацтва, пачынаючы з канца XIX стагоддзя, прыйшлі ў першай палове XX стагоддзя, прыйшлі ў 1950—1980-я гады. Па-рознаму склаўся лёс усіх гэтых рупліўцаў. Але кожны, літаральна кожны са згаданых асоб трымаў у полі зроку, у сваім мастацкім

Віцебск, — зазначыў **заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Сяргей Анатольевіч ВОЛКАЎ**. — Вось, калі ласка, цытую з артыкула Наталлі Жоглы: «Нямала графічных работ зрабіў і сын Валянціна Віктаравіча, Анатоль Волкаў. Ён супрацоўнічаў з часопісам «Вожык», вядомы як цікавы плакатыст, ілюстратар. У экспазіцыі можна пазнаёміцца з яго выдатнымі партрэтамі дзяцей. Малюнкі дакладныя, востра схоплены партрэтныя рысы. Моцная школа малявання — спадчына бацькі

Гарадскі тэатр (пач. XX ст.).

Замкавая вуліца і сабор (пач. XX ст.).